THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

דער מחבר פון דער ארץ-ישראל"דיקער ענציקלאָפּעדיע

פון ש. ערנסט (תל־אָביב)

פון אונזער ארץ־ישראל'דיקן מיטארבעטער(צום צענטן יאָרצייט נאָך ישראל־זאב הורוויץ).

ער איז געווען איינער פון יענע ווינציקע פערזענלאכקייטן געבאָרן אין דעם ארץ־ישראל לאנד — דאָס לאנד, וואָס קאָסט אָפּ דעם אידישן פאָלק אזוי פיל געלדער און וואָס האָט ארויסגענעבן ווייניק פרוכט־בארע אינטעלעקטועלע קרעפטן — איינער פון די ווינציק אָריגינעלע און אינטערעסאנטע פערזענלאכקייטן, וואָס האָבן זיך אָפּגעגעבן מיט דער פאָרשונג פון לאנד.

צווישן די פילע אידישע פאָרשער, וואָס געפינען זיך אין ארץ־ישראל, איז ער געווען דער אינטערעסאנטסטער מאַן. די איינוואוינער פון זיין געבורט־שטאָט, טב־ריה, ווייסן צו דערציילן אַ סך וועגן דעם דאָזיקן מענשן, וועגן זיין שטייגער לעבן, וועגן דעם מאָדערנעם פרומען יונגערמאַן, וואָס האָט זיך געגאָרט מיט די קלאָסן, וועלכע די רעוואָלוציע האָט זיך געשטעלט פאר איר אויפגאבע צו פארניכטן, און זיי האָבן ניט פארדינט די שווערע שטראָף וואָס די רעוואָלוציע האָט אויף זיי געלייגט פאר די אלטע זינד פון זייער קלאס.

די אידישע מאסן אין סאוועטן פארבאנד ווייל מיט'ן גאנצן הארצן פּראָדוקטיוויזירן זיך און ווערן אָנערקענטע גלייכבארעכטיקטע בירגער פון'ס לאנד, וואו פּראָדוקטיווע אַרבעט איז דער ערשטער גערשאפט רעכט אין די גרעניצן פון דער סאָוועטישער קאָנסטיטוציע, דער וועג איז אָבער פאר זיי געווען אָפּגעשניטן: זייערע אלטע באשעפטיקונגען, צו וועלכע זיי זיינען געטריבן געוואָרן פריער מיט גוואלד, זיינען געווען קעגן זיי.

אלע וועגן זיינען פאר זיי פאקטיש געווען אָפּגעשניטן. דער צאָרן פון דער רעוואָלוציע האָט זיך אויסגעגאָסן אפילו אויף די קעפּ פון זייערע קינדער: אויך פאר זיי זיינען געווען פארמאכט די סאָוועטישע שול, די סאָוועטישע אינדזוסטריעס, די ארבעטס בערזעס און א. וו. זיי זיינען געווען אזוי פאר'משפט און גרויזאמען אונטערגאנג.

דער נייער איבערברוך פון דער סאָוועטישער אינערלאכער פאָליטיק האָט איצט די לאגע אינגאנצן געענדערט די סאָוועט רעגירונג האָט דערזעען דעם גרויסן עלנד און פארצווייפלונג פון'ם אידישן שטעטל, און האָט צום סוף באשלאָסן צו געבן די אידישע מאסן א געלעגנהייט ארויסצורייסן זיך פון'ם קלעם, צו ראטעווען זיך פון'ם דראָענדיקן אונטערגאנג.

פון אלע אנדערע מיטלען וואָס די רעגירונג האָט באשלאָסן אָנצונעמען פאר דער רעטונג פון די אידישע מאסן פון'ם שטעטל פון אונטערגאנג, איז דער וויכטיקסטער, די אָפּשאפונג פון אלע דיסקרימינאציעס קעגן די "לישענצעס". עס זיינען פאר זיי געעפנט געוואָרן ברייט די סאָוועטישע אינדזוסטריעס (אויף וויפל ס'איז דאָ פּלאַץ אין זיי, נאטירלאך), און זייערע קינדער האָבן געקראָגן די זעלבע רעכט צו באזוכן שולן און מלאכה קורסן, ווי די קינדער פון עכטע פּראָלעטאריער. דאָס גיט זיי אמוויניקסטנס די געלעגנהייט און די האָפענונג ארויסצורייסן זיך פון זייער פארצווייפלטער לאגע און ווערן בירגער פון'ם לאנד.

דער מילדער קורס פון דער סאָוועטישער פּאָליטיק וועט אפשר לאנג ניט אָנהאלטן. די סאָוועטישע פּאָליטיק גייט כסדר אין זיג־זאגן, — "צוויי טריט פאראויס, און איין טראָט אויף צוריק", ווי די סאָוועטישע טוער אליין באצייכענען עס. עס וועט אפשר ניט נעמען לאנג, און די קאָמוניסטישע רעגירונג וועט ווידער אָנציען די לייצעס, אפשר נאָך שטארקער ווי פריער. דאָס וועט אומפארמיידלאך זיין פארבונדן מיט נייע, אויב מעגלאך נאָך גרעסערע רדיפות אויף די "געווענטערס".

אָבער די אידישע דעקלאסירטע און "לישענצעס", וואָס וועלן אויסנוצן די געלעגנהייט און וועלן זיך דורכשלאָגן אין די אינדזוסטריעס אָדער אנדערע ארבעטס געביטן וואָס עפענען זיך פאר זיי, וועלן באפרייט ווערן אויף שטענדיק פון זייער "געלער לאטע" און וועלן באקומען זייערע ארבעטס פאספּארטן, וואָס זיינען בירגערשאפט צייגנישן. ווי דער פּאָליטישער קורס און עקאָנאָמישע לאגע זאָל דערנאָך ניט זיין, וועלן זיי אָבער טיילן דעם גורל פון אלע אנדערע ארבעטער: זיי וועלן באקומען זייערע שפּייז־קארטלאך, זיי וועלן פארערגיסטרירט ווערן אויף די ארבעטס בערזעס און פאר זייערע קינדער וועלן זיין אָפּן די טירן פון די שולן. זיי וועלן, מיט איין וואָרט, מער ניט, זיין די פּאָריער פון דער סאָוועטישער געזעלשאפט, אויף וועמעס קעפּ דער גאנצער צאָרן פון דער רעוואָלוציע דאַרף אויסגעגאסן ווערן.

נאטירלאך, וועלן זיך געפינען אויך אידן, וואָס וועלן דעם מילדערן קורס וואָס עקזיסטירט איצט פּרובירן אויסנוצן צו כאַפּן זיך פאר זייערע אלטע באשעפטיקונגען. א סך וועלן עס אפשר טאָן דערפאר, ווייל די באַדינונגען אין לאנד זיינען נאָך ניט אזעלכע, אז אלע זאָלן האָבן די מעגלאכקייט צו נעמען זיך פאר פּראָדוקטיווער ארבעט, — און דערווייל זוכט מען דאָך א מעגלאכקייט צו לעבן.

מיר פארשטייען אָבער, אז די "דזשאָינט" וועט אויך מיטהעלפן דורך פּראָפּעסיאָנעלע שולן צו פּראָדוקטיוויזירן וואָס א גרעסערע צאָל פון אָט די רעכטלאזע אידן אין וואָס א קירצערער צייט. מיר האָפן דערפאר, אז די צאָל וואָס וועט זיך אויסנוצן מיט דער געלעגנהייט וועט זיין זייער גרויס, און אמוויניקסטנס דאָס פּראָבלעם פון רעכטלאָזיקייט פאר הונדערטער טויזנטער אידן אין סאָוועטן פארבאנד וועט אזוי געלייזט ווערן.

נייע אוצרות אין דער נאָרט?

קלאנגען האָבן זיך לעצטע וואָך צעטראָגן אין דהי פעס און אומגעגנטן, וועגן דער אנטדעקונג פון נאטירלאכער גאז ניט ווייט פון האדסאָן־ביי דזשאנקשאָן, וואו די האדסאָן ביי ליניע פארקירעוועט זיך אין דער ריכטונג פון'ם האדסאָן ים. ווי אין אלע פאלן פון אזעלכע קלאנגען אָדער באַריכטן, באשטעטיקט אָדער ניט באשטעטיקטע, אין די ישובים פון'ם ווייטן צפון, וואו מענשן זיינען געווייזט געוואָרן צו אלערליי ענלאכע איבערראַשונגען, האָט זיך באלד אנגעפאנגען דארטן א "געיעג", — מענשן האָבן זיך א לאָז געטאָן אהין פון פארערגיסטרירן "אויל קליימס", אָננעמענדיק, אז גאז איז אמסייסטן די אָנדייטונג אויף דער טייערער פליסיקייט אויף א גרעסערע טיפענעניש אין דער ערד.

ווי אין א סך פאלן, קאָן דער דאָזיקער "ראש" פארענדיקן זיך מיט בלויז אנטוישונגען. עס איז נאָך אפילו ניט איינגאנצן זיכער, אז דער באַריכט וועגן די אנטדעקטע גאז איז אן אמת'ער. אָבער ווען אפילו ער זאָל זיין אמת, מיינט עס נאָך ניט נויטיקערווייז, אז די גאז וועט פירן צו דער אנטדעקונג פון אויל: אין מעדיסין־העט. וואו ס'איז דאָ שיר ניט אן אומדערשעפּלאכער קוואל פון גאז, זוכט מען שוין יאָרן־לאנג אויל און מען קאָן ניט געפינען. און נאטירלאכע גאז אליין איז ניט פון גרויסער באדייטונג פאר א דיסטריקט אזוי שוואך באפעלקערט און ווייט פון גרויסע ישובים, — גאז מוז האָבן א לאָקאַלן מארק.

די וואָס האָבן אָבער געפאָרשט די ריזיקע שטחים פון'ם צפון, באַדינט איצט פון דער האדסאָן־ביי איזענבאָן, זיינען זיכער, אז עס זיינען דאָרטן דאָ גאז און אויל אוצרות אונטער דער ערד. די פיאָנערן פון'ם צפון גלויבן אין דעם, און זיי וועלן זוכן און געפינען, ניט ווערנדיק אנטוישט פון איין דורכפאל אָדער א צווייטן.

מיט די אנטדעקטע רייכטימער אין מעטאַלן, מיט דער קאָלאָסאלער עשירות אין וואסער־קראפט און מיט די דערווייל באהאלטענע אוצרות פון גאז און אויל, שטייט פאר דעם קאנאדער צפון־לאנד פאָר א גרויסע צוקונפט. דער קאנאדער צפון איז די ריכטונג, אין וועלכער א מענשן שטראָם פון מיליאָנען וועט אפשר גיין, אויב נאָר ער וועט ניט צוריקגעהאלטן ווערן דורך קינסטלאכע מיטלען.

ער איז געווען איינער פון יענע ווינציקע פערזענלאכקייטן געבאָרן אין דעם ארץ־ישראל לאנד — דאָס לאנד, וואָס קאָסט אָפּ דעם אידישן פאָלק אזוי פיל געלדער און וואָס האָט ארויסגעגעבן ווייניק פרוכט־בארע אינטעלעקטועלע קרעפטן — איינער פון די ווינציק אָריגינעלע און אינטערעסאנטע פערזענלאכקייטן, וואָס האָבן זיך אָפּגעגעבן מיט דער פאָרשונג פון לאנד.

צווישן די פילע אידישע פאָרשער, וואָס געפינען זיך אין ארץ־ישראל, איז ער געווען דער אינטערעסאנטסטער מאַן. די איינוואוינער פון זיין געבורט־שטאָט, טב־ריה, ווייסן צו דערציילן אַ סך וועגן דעם דאָזיקן מענשן, וועגן זיין שטייגער לעבן, וועגן דעם מאָדערנעם פרומען יונגערמאַן, וואָס האָט זיך געגאָרט מיט די קלאָסן, וועלכע די רעוואָלוציע האָט זיך געשטעלט פאר איר אויפגאבע צו פארניכטן, און זיי האָבן ניט פארדינט די שווערע שטראָף וואָס די רעוואָלוציע האָט אויף זיי געלייגט פאר די אלטע זינד פון זייער קלאס.

די אידישע מאסן אין סאוועטן פארבאנד ווייל מיט'ן גאנצן הארצן פּראָדוקטיוויזירן זיך און ווערן אָנערקענטע גלייכבארעכטיקטע בירגער פון'ם לאנד, וואו פּראָדוקטיווע אַרבעט איז דער ערשטער באדינונג פאר בירגערשאפט רעכט אין די גרעניצן פון דער סאָוועטישער קאָנסטיטוציע. דער וועג איז אָבער פאר זיי געווען אָפּגעשניטן: זייערע אלטע באשעפטיקונגען, צו וועלכע זיי זיינען געטריבן געוואָרן פריער מיט גוואלד, זיינען געווען קעגן זיי.

אלע וועגן זיינען פאר זיי פאקטיש געווען אָפּגעשניטן. דער צאָרן פון דער רעוואָלוציע האָט זיך אויסגעגאָסן אפילו אויף די קעפּ פון זייערע קינדער: אויך פאר זיי זיינען געווען פארמאכט די סאָוועטישע שול, די סאָוועטישע אינדזוסטריעס, די ארבעטס בערזעס און א. וו. זיי זיינען געווען אזוי פאר'משפט און גרויזאמען אונטערגאנג.

דער נייער איבערברוך פון דער סאָוועטישער אינערלאכער פאָליטיק האָט איצט די לאגע אינגאנצן געענדערט די סאָוועט רעגירונג האָט דערזעען דעם גרויסן עלנד און פארצווייפלונג פון'ם אידישן שטעטל, און האָט צום סוף באשלאָסן צו געבן די אידישע מאסן א געלעגנהייט ארויסצורייסן זיך פון'ם דראָענדיקן אונטערגאנג.

פון אלע אנדערע מיטלען וואָס די רעגירונג האָט באשלאָסן אָנצונעמען פאר דער רעטונג פון די אידישע מאסן פון'ם שטעטל פון אונטערגאנג, איז דער וויכטיקסטער, די אָפּשאפונג פון אלע דיסקרימינאציעס קעגן די "לישענצעס". עס זיינען פאר זיי געעפנט געוואָרן ברייט די סאָוועטישע אינדזוסטריעס (אויף וויפל ס'איז דאָ פּלאַץ אין זיי, נאטירלאך), און זייערע קינדער האָבן געקראָגן די זעלבע רעכט צו באזוכן קורסן, ווי די קינדער פון עכטע פּראָלעטאריער. דאָס גיט זיי אמוויניקסטנס די געלעגנהייט און די האָפענונג ארויסצורייסן זיך פון זייער פארצווייפלטער לאגע און ווערן בירגער פון'ם לאנד.

דער מילדער קורס פון דער סאָוועטישער פּאָליטיק וועט אפשר לאנג ניט אָנהאלטן. די סאָוועטישע פּאָליטיק גייט כסדר אין זיג־זאגן, — "צוויי טריט פאראויס, און איין טראָט אויף צוריק", ווי די סאָוועטישע טוער אליין באצייכענען עס. עס וועט אפשר ניט נעמען לאנג, און די קאָמוניסטישע רעגירונג וועט ווידער אָנציען די לייצעס, אפשר נאָך שטארקער ווי פריער. דאָס וועט אומפארמיידלאך זיין פארבונדן מיט נייע, אויב מעגלאך נאָך גרעסערע רדיפות אויף די "געווענטערס".

אָבער די אידישע דעקלאסירטע און "לישענצעס", וואָס וועלן אויסנוצן די געלעגנהייט און וועלן זיך דורכשלאָגן אין די אינדזוסטריעס אָדער אנדערע ארבעטס געביטן וואָס עפענען זיך פאר זיי, וועלן באפרייט ווערן אויף שטענדיק פון זייער "געלער לאטע" און וועלן באקומען זייערע ארבעטס פאספּארטן, וואָס זיינען בירגערשאפט צייגנישן. ווי דער פּאָליטישער קורס און עקאָנאָמישע לאגע זאָל דערנאָך ניט זיין, וועלן זיי אָבער טיילן דעם גורל פון אלע אנדערע ארבעטער: זיי וועלן באקומען זייערע שפּייז־קארטלאך, זיי וועלן פארערגיסטרירט ווערן אויף די ארבעטס בערזעס און פאר זייערע קינדער וועלן זיין אָפּן די טירן פון די שולן. זיי וועלן, מיט איין וואָרט, מער ניט, זיין די פּאָריער פון דער סאָוועטישער געזעלשאפט, אויף וועמעס קעפּ דער גאנצער צאָרן פון דער רעוואָלוציע דאַרף אויסגעגאסן ווערן.

נאטירלאך, וועלן זיך געפינען אויך אידן, וואָס וועלן דעם מילדערן קורס וואָס עקזיסטירט איצט פּרובירן אויסנוצן צו כאַפּן זיך פאר זייערע אלטע באשעפטיקונגען. א סך וועלן עס אפשר טאָן דערפאר, ווייל די באַדינונגען אין לאנד זיינען נאָך ניט אזעלכע, אז אלע זאָלן האָבן די מעגלאכקייט צו נעמען זיך פאר פּראָדוקטיווער ארבעט, — און דערווייל זוכט מען דאָך א מעגלאכקייט צו לעבן.

מיר פארשטייען אָבער, אז די "דזשאָינט" וועט אויך מיטהעלפן דורך פּראָפּעסיאָנעלע שולן צו פּראָדוקטיוויזירן וואָס א גרעסערע צאָל פון אָט די רעכטלאזע אידן אין וואָס א קירצערער צייט. מיר האָפן דערפאר, אז די צאָל וואָס וועט זיך אויסנוצן מיט דער געלעגנהייט וועט זיין זייער גרויס, און אמוויניקסטנס דאָס פּראָבלעם פון רעכטלאָזיקייט פאר הונדערטער טויזנטער אידן אין סאָוועטן פארבאנד וועט אזוי געלייזט ווערן.

ווער זיינען די געהיימע מענשן וואָס שטייען בראש פון דעם קאָמאינטערן?

פון י. קלינאָוו

—עס איז דערשינען טראַצקי'ס א נייע ארבעט:

"ווער פירט היינט אָן מיט דעם קאָמוניסטישן אינטערנאציאָנאל?"

טראַצקי זיצט א קראַנקער אויף דעם פרינציפּא אין דער טערקיי, זיצט, ריכט אָפּ גלות און שרייבט.

דער מענש אַרבעט קאָנטיק מיט אלע כחות, מיט אַ אומגעוויינלאכן פליס, ממש פיבערהאפט. ער האָט אין יאָר 1929 אָנגעשריבן זעקס זאכן. אין 1930 זיינען פון אים דערשינען "די אָפּקלאנגען פון דער פרישקיגל", און די גרויסע אויטאָביאָגראַפיע: "מיין לעבן" און שוין האָבן מיר פאר זיך דאָס בוך וועגן די געהיימע קרעפטן, וואָס פירן אָן מיט דער ראָד אין דער "קאָמינטערן". אין שוין איז געמעלדעט, אז עס וועלן צוגעגרייט צו דרוק נייע צוויי ביכער פון טראַצקי'ן: "די פּערמאנענטע רעוואָלוציע" און "די געשיכטע פון דער רוסישער רעוואָלוציע."

אויב טראַצקי וועט נאָך ווייטער ניט קריגן קיין איינרייזיג דערלויבענעיש דעם קאָפּ, אייראָפּייאישע לענדער, וועט ער פארשיטן די וועלט מיט זיינע ווערק. אין פרינציפּא איז זיכער ניטאָ מער וואָס צו טאָן.

אז זיינע נייע אַרבעטן דערציילן וויכטיקעס און זיינען אינטערעסאנט, — קאָן קיין צווייפל ניט זיין.

די אַרבעט, וואָס איז איצט דערשינען פון אים: "ווער פירט היינט אָן מיט'ן קאָמוניסטישן אינטערנאציאָנאל?" — איז א אוצר פון כאַראַקטעריסטיקעס פון יענע אונזיכטבארע פיגורן, וואָס גרייפן צו בסור סודות — היינט א רעוואָלוציע אין דייטשלאנד, — מאַרגן אן אויפשטאנד אין כינע, אָדער אינדיען.

איך קאָן ביז איצט נאָר איין אַרבעט וואָס האָט געפּרובירט אויפהויבן דעם פאר־האנג איבער דעם קאָמינטערן פון זיינע ערשטע פּעריאָדן. דאָס איז געווען דאָס בוך פון דער אידישער רעוואָלוציאָנערקע אנזשעליקא באלאבאנאָווא. נאָך דעם, ווי זי אליין איז פון דעם קאָמינטערן "אַרויסגעפאליגן", האָט זי אָנגעצייכנט א טרויעריק בילד פון דער זינאָוויעוויוויטשאפט אין'ם קאָמוניסטישן אינטערנאציאָנאל.

עס זיינען באקאנט דריי פּעריאָדן פון דער קאָמינטערן־געשיכטע:

די ממשלה פון זינאָוויעוו'ן, בוכאַרין'ען און די איצטיקע הערשאפט פון מאָלאָטאָוו'ן.

טראַצקי'ס סך הכל וועגן דער באַדייטונג און ווערט פון דעם מאָלאָטאָוו—קאָמיסטערן איז אויסגעהאלטן גאנץ אין דעם בייסט פון דער אמאָליקער שילדערונג ביי אנזשעליקא באלאבאנאָווא.

עס איז א קאַטאַסטראָפאַלער סך הכל:

* * *

איבער אלעס און אלעמען שוועבט זעלבסטפארשטענדלאך די פיגור פון סטאַלין'ען. איבער אלעס און אלעמען "קעניגט" אפילו ניט די סאָוועטישע רעגירונג, דער "מאָנאַרקאָם". נאָר זעלבסטפארשטענדלאך דאָס "פּאָליטישע ביורא." די אָפיציעלע קאָנגרעסן פון דעם "קאָמינטערן", די באשלוסן פון די פארטייען אין די פארשיידענע לענדער — האָבן נאָר א רעלאַטיוון ווערט. די מענשן וואָס זיצן אין פּאָליטביורא — סטאַלין, ריקאָוו, מאָלאָטאָוו, קאַלינין, אָרדזשאָניקידזע, קויבישאָוו, קאָנאָנאָוויטש — זיי מאַכן די רוסישע און וועלט פּאָליטיק. דירעקט אַרבעטן און פירן אָן מיט דער אַרבעט אין די פארשיידענע צווייגן און אָפּטיילונגען אין דעם קאָמינטערן אין איצטיקן מאָמענט נאָך נייענצן מענשן. זייערע נעמען זיינען:

פון רוסלאנד: ראַסקאָלניקאָוו, מאַרטינאָוו, לעצנער, מאָנואילסקי, לאָזאָווסקי, פעטראָווסקי, ראַפּעס, גוראָלסקי; פון אונגארן: בעלא קון, וואָרנא, פעפער; פון דייטשלאנד: קלאָרא צעטקין; פון טשעכאָסלאָוואקיע: שמעראַל; פון פּוילן: וואָלעצקי און וואָרסקי; פון אינדיען: ראַי (לעצטנס שוין אַרויסגעוואָרפן); פון יאַפּאַן: קאָטאַיאַמאַ; פון פינלאנד: קוזינין; פון בולגאַריען: קאָלאַדאָוו.

דאָס זיינען פאַכמענער אויף זייערע געביטן. זיי גיבן ליניען פאר די קאָמוניסטישע פארטייען אין די אנטשטרעכנדע לענדער. זיי "מאַכן די וועלט־רעוואָלוציע."

זיכן פון זיי זיינען זיכער אידן.

לאָמיר צוערשט א קוק טאָן, וואָס פאר א פּנים זיי האָבן ביי טראַצקי'ן:

* * *

דער אונגאַר בעלא קון, — זאָגט טראַצקי: — איז דוקא ניט דער שלעכטסטער עלעמענט אין דעם שיכט. וואָס הערשט איצט אין קאָמינטערן. ניט מער, זיין פאָליטיק ביי זיך אין דער היים אין אונגאַרן איז געווען א קייט פון סטאַלינען. האַלט ער אונטער די טעאָריע, אז עס איז געקומען מען דאָרף אין דער ליטעראַטור. אזא מין פארשטויסענער איז ביי אונז דער תלמוד ירושלמי, צו וועלכן הורוויץ, אלס א גע־בעט פון ר' אישתורי הפרחי אין ר' יוסף שוואַרץ: "איר ווייסט דאָך גאַרנישט — פלעגט ער זאָגן — אז אונטער דעם נאָמען א"י פארשטייט מען אויך ד' בערג אין טאָלען, בערג־שפּאַלטן און תיילן, אלטע חורבות. און טאַקע פון וואַנען זאָלט איר עס וויסן? פון דעם, וואָס איר זייט אמאָל געפאָרן אין יפו באָדן דאָך אין יפו, אָדער וואָס איר זייט געפאָרן קיין בית־לחם אויף דער מיטער הח"ל קבר." אָבער די ירושלימ'ניקעס פלעגן קוקן אויף דעם, ווי אויף פּוסטע מליצות. און זיי פלעגן אים מוחל זיין זיינע שטעניקע ווערטלאך, אנערקענענדיק זיין טאַלאנט און זיין קביאות אין תורה. זיין שאַרפקייט און פּלפּול — א שאַרפקייט, וואָס קומט נאָר פון א שטענדיקער דיקער און אָנגעשטרענגטער אַרבעט.

קורצע אין פאַרביטערטע יאָרן — דאָס איז הורוויץ'עס לעבן. זיין וויסנשאַפטלאַכער אויפשטייג איז צוזונעגעפאַלן מיט די דיק געלינגען צו צעקלאַפּן זייערע טענות, און פלעגט זיך ווייטער חבר'ן מיט דעם ענייוות'דיקן פאָרשער, וואָס האָט אויף אים שטאַרק געווירקט און האָט אים באַוואינן איבערצוגעבן זיך צו דער ארבעט פון זאַמלען מאַטעריאַל פאר דער גרויסער ענציקלאָפּעדיע, וואָס וועט, לויט זיין אויס־דרוק, זיין דער ווינקעלשטיין פאר דער לאַנד־קענטשאַפט פון ארץ־ישראל. לוגיק'ס געראַנק איז אים זייער געפעלן געוואָרן און ביסלאַכווייז איז ביי אים רייף געוואָרן דער געדאַנק איבערצוגעבן זיך צו דער דאָזיקער ארבעט, ניט קוקנדיק אויף אלע שטרויכלונגען, און אויסנוצן זיין תלמוד־ישע ערודיציע פאר דער ענציקלאָפּעדיע, — די זאַך, וואָס איז געוואָרן זיין "אידייע פיקס" פאר זיין גאַנצן קורצן לעבן.

אַזוי ווי לוגיק, פלעגט ער אויך אויפזאַמ־לען די פאַרשטויסענע", ווייל כידוע זיי־נען אזעלכע פאַראַן ניט נאָר אין לעבן, נאָר אויך אין דער ליטעראַטור. אזא מין פארשטויסענער איז ביי אונז דער תלמוד ירושלמי, צו וועלכן הורוויץ, אלס א גע־בעט פון ר' אישתורי הפרחי אין ר' יוסף שוואַרץ: "איר ווייסט דאָך גאַרנישט — פלעגט ער זאָגן — אז אונטער דעם נאָמען א"י פארשטייט מען אויך ד' בערג אין טאָ־לען, בערג־שפּאַלטן און תיילן, אלטע חור־בות. און טאַקע פון וואַנען זאָלט איר עס וויסן? פון דעם, וואָס איר זייט אמאָל געפאָרן אין יפו באָדן דאָך אין יפו, אָדער וואָס איר זייט געפאָרן קיין בית־לחם אויף דער מיטער הח"ל קבר." אָבער די ירושל־ימ'ניקעס פלעגן קוקן אויף דעם, ווי אויף פּוסטע מליצות. און זיי פלעגן אים מוחל זיין זיינע שטעניקע ווערטלאך, אנערקע־נענדיק זיין טאַלאנט און זיין קביאות אין תורה. זיין שאַרפקייט און פּלפּול — א שאַרפקייט, וואָס קומט נאָר פון א שטענ־דיקער און אָנגעשטרענגטער ארבעט.

דער תלמוד ירושלמי געבליבן א קרקע בתו־לה, וואָס וואַרט אויף א געניער באאַר־בעטונג.

הורוויץ איז געווען א גרעסערער ארץ־ישראל איד ווי די אלע איבעריקע ירושלימ־ניקעס. אין ארץ־ישראל האָט ער געזעען אלץ, און ווי א קינד פלעגט ער זיך פריי־ען אויף אייניקע ציטאַטן, וואָס ער האָט געפונען אין "זהר" אויף ארץ־ישראל, און וואָס ער האָט זיי נאָכדעם איינגעפאַסט ווי טייערע שטיינער אין זיין ענציקלאָפּע־דיע. אָט די ליבע צום לאנד האָט אים גע־געבן זיין גאַנצן כאַראַקטער און זי האָט אים געמאַכט פאר א באַזונדערן טיפּ צווי־שען די אַרטאַדאָקסישע קריינין אין ירו־שלים.

די ירושלימ'ער רבנים האָבן זיך באַ־צוינט צו אים ווי צו זייערן א גלייכן און האָבן אים ליב געהאַט. אָבער דאָס פלעגט אים ניט שטערן אויסקלייבנען פאר זיי זיי־נע מוסר־רייד, און פלעגט זיי שטאַרק מו־סר'ן המלמיד ר' אישתורי ניט ממשיך די אר־בעט פון ר' אישתורי הפרחי אין ר' יוסף שוואַרץ: "איר ווייסט דאָך גאַרנישט — א"י פארשטייט מען אויך ד' בערג אין טאָ־לען, בערג־שפּאַלטן און תיילן, אלטע חור־בות. און טאַקע פון וואַנען זאָלט איר עס וויסן? פון דעם, וואָס איר זייט אמאָל געפאָרן אין יפו באָדן דאָך אין יפו, אָדער וואָס איר זייט געפאָרן קיין בית־לחם אויף דער מיטער הח"ל קבר." אָבער די ירוש־לימ'ניקעס פלעגן קוקן אויף דעם, ווי אויף פּוסטע מליצות. און זיי פלעגן אים מוחל זיין זיינע שטעניקע ווערטלאך, אנערקע־נענדיק זיין טאַלאנט און זיין קביאות אין תורה. זיין שאַרפקייט און פּלפּול — א שאַרפקייט, וואָס קומט נאָר פון א שטענ־דיקער און אָנגעשטרענגטער ארבעט.

אין ראַפּעס — זאָגט טראַצקי — איז נעניי אזוי פעאַק צו אים ניט מיינטסט ביי פעטאָלורא'ן. ווי א בעל יועץ ביי דער כינע־זישער רעוואָלוציע. ווי ווייט ער האָט מיט־געהאָלפן אונטערצוגראָבן דעם פעטאָלורא־רעזשים, ווייס איך ניט. אז ער האָט אָבער אלעס געטאָן וואָס ער האָט נאָר געקאָנט, כדי צו פארניכטן די כינעזישע רעוואָלוציע — וועגן דעם ריידן אלע זיינע באַריכטן און ארטיקלען".

די אטמאָספערע פון די פעטראָווסקיס, ראַפּעס'עס און גוראָלסקיס שילדערט דער פארשיקטער טראַצקי, ווי אן אטמאָספערע פון הינטער טרעפּען־אינטריגעס. ער באַ־טראַכט זיי אלס ספּעציאַליסטן צונויפצו־פירן חתונות, אלס דיפּלאָמאַטישע פליאַט־קעס אַרום דעם ענגליש־רוסישן קאָמיטעט אָדער דעם קאָר־מין־טאַנג. קיין שום איני־ציאַטיוו ניט. קיין שום ווילן צו פארטיי־דיקן אן איינענע מיינונג. איינמאָל געווען אן אקטאָבער רעוואָלוציע, אין — פארטיק, און פארגעסן, וואָס נעטאָ האָט אמאָל גע־זאָגט:

"דאָס, וואָס מען האָט איינמאָל דער־וואַרבן, מוז מען ווידער און ווידער אויס־קעפּסן, כדי עס ווירקלאך צו באַזיצן."

און אָט די מענשן האָבן געהאַט ניט קיין קליינע אויפגאַבן און פולמאַכטן:

גוראָלסקי איז דער אנטשיידענער פירער פון פראַנצויזישע, דייטשע און אנדערע פארטייען. פעטראָווסקי פירט צוזאַמען מיט פעפער'ן די אנגלאָ־זאָקסישע וועלט; און ראַפּעס האָט געגעבן א לעקציע דעם כינעזישן פאָלק ווי אזוי מען ווערט פאראַ־זיטן פון דער רעוואָלוציע.

אן דעם "לינקן קורס" פון סטאַלינען האָבן זיי זיך אָנגעכאַפּט מיט דעם זעלבן ברען.

...לאָזאָווסקי — זיין אמת'ער נאָמען איז, גלוזיס איך, דרידזאָ, — פארנעמט א פּלאַץ אין "פּראָפינטערן" (אין דער ליי־טונג פון דער פּראָפּעסיאָנעלער קאָמונים־טישער וועלט באַוועגונג). טראַצקי וואַרפט אים פאר, אז ער איז א פאַציפיסט פון דער ריינסטער מאַרקע. ער איז שוין געווען א לינקער, ער רעכטער, ער "קאָן געבן אן עצה די ארבעטער פון דרום אפריקע, אָדער פי־ליפּינען, ווי אזוי צו שטיצן דער בורזש־אזיע, און אין א שעה אַרום אליין פארגעלט וואָס ער האָט זיי געראַטן. ער איז ניט קיין מענש פון רעוואָלוציאָנערן טאַט, נאָר אן אַרגאַנישער פאַציפיסט. די צוקונפט וועט עס באַווייזן."

די אנדערע, די ניט אידישע פירער פון קאָמינטערן — שטעלט טראַצקי אויס ניט קיין בעסערע אטעסטאַציע. טראַצקי גיט לענגערע אָפּהאַנדלונגען וועגן זייער טעפּ־קייט. איך נעם א פּאָר קורצע כאַראַקטע־ריסטיקעס פון יעדן אויסגעם:

מאַנואילסקי איז ניט מער ווי א "באַאַמ־טער פאר ספּעציעלע שליחות'ן".

פעפער — א פּאָליטישער פאַראַזיט און קאָנזיונקטור־מענש. אז ער איז געווען אין אמעריקע — האָט ער די אמעריקאַנישע קאָמוניסטישע פּאַרטיי פארשלעפּט אין א זומפּ.

וואַרנא — האָט איין אַרבעט, — זיין א ליפּעראַנט פון אַרגומענטן פאר דער סאָ־ציאַליסטישער טעאָריע, וואָס אין דער דאָ־זיקן מתפלל זיין צו א קאָפּ פון א סאַר־דיקער: אַלעס וועגדעט זיך נאָר אין דער אמונה" . . .

טראַצקי דערקלערט, אז חוץ רוסלאנד זיינען אין'ם קאָמינטערן אָרגאַניזירט ביז א האַלבן מיליאָן מענשן.

און די דאָזיקע פינף הונדערט טויזנט מענשן וועגן געפירט רעוויזיעס זינט א שטיק צייט ביי א זעכציק פּערזאָן. עטלאַ־כע צענדליק פון זיי זיינען פארהאַלטן גע־וואָרן. עס ווייזט אויס, אז גראַנאַט האָט אין וואַרשע געהאַט גרויסע באַקאַנטשאַפטן און איז געווען שטאַרק אָנגעזען ביי דער אידישער דיפּלאָמאַטיע אינטעליגענץ.

צווישן די פארהאַלטענע געפינט זיך אויך דער דאָקטאָר מעדיצין הענריק לאָ־די. בעת דער רעוויזיע האָט מען ביי אים געפונען קאָמוניסטישע דרוק־זאַכן.

פון וואַרשע מעלדעט מען:

בעת א רעוויזיע, וואָס די פּאָליטישע פּאָליציי האָט דורכגעפירט אויף שענגאַ נאַס אין דער וואוינונג פון אלעקסאַנדער גראַנאַט, האָט מען אין א שאַנק אַנטדעקט א באַהעלטעניש, וואָס האָט זיך געעפנט דורך א דרוק אין א קנעפּל. אין דער באַ־העלטעניש האָבן זיך געפונען 16 חתימות פון קאָמוניסטישן יוגנט פאַרבאַנד, א רע־וואָלווער מיט עטלאַכע הונדערט קוילן, א קויגל זשורנאַל צו לערנען זיך שיסן און באַהאַנדלען א ביקס, פיל קאָמוניסטישע ליטעראַטור, שיפּרירטע אַדרעסן א. א. וו. גראַנאַט איז געוואָרן אַרעסטירט און איינ־געזעצט אין טורמע.

דער פארהאַלטענער איז זייער א וויכטי־קער קאָמוניסטישער טוער. בעת דער וועלט מלחמה האָט ער זיך אויפגעהאַלטן אין דער שווייץ און געווען נאָענט באַפריינדעט מיט לענינען און טראַצקין. שפּעטער, נאָך דער באַלשעוויסטישער רעוואָלוציע, איז ער צוזאַמען מיט זיי געפאָרן קיין רוסלאַנד און דעם פאַרמאַכטן וואַגאָן איבער דייטש־לאַנד.

אין יאָר 1919 האָט ער אַנטייַלגענומען אין'ם קאָמוניסטישן אויפשטאַנד אין לעט־לאַנד און נאָכהער איז ער אַנטלאָפן קיין רוסלאַנד. אין יאָר 1921 איז ער אין א ספּעציעלן אויפטראַג געשיקט געוואָרן קיין פּוילן און דאָ זיך אויפגעהאַלטן די גאַנצע צייט. ער איז פיל מאָל געווען פארהאַלטן אויף פאַרשיידענע פאַרזאַמלונגען און פאַר־לעזונגען אין די לאָקאַלן פון די פּראָפּעס־נאַלע פאַראיינען. וואָס געפינען זיך אונ־טער דער ווירקונג פון די קאָמוניסטן, מען האָט אָבער אַלץ ניט געוואוסט, ווער ער איז, און יעדעס מאָל נאָכ'ן אָפּזיצן עטלאַ